

Vertrekken of blijven?

De rol van begeleiding en herintegratieondersteuning in de terugkeerbeslissingen van migranten met een terugkeerbesluit in Nederland

Ravenna Sohst
Camille Le Coz
Hanne Beirens

Samenvatting

December 2025

Samenvatting

In Nederland en in de hele Europese Unie voldoet slechts een klein deel van de derdelanders die een vertrekbevel van hun gastland ontvangen daadwerkelijk aan deze verplichting en vertrekt. In 2023 werden ongeveer 436.000 niet-EU-burgers een terugkeerbesluit opgelegd door EU-landen, terwijl 85.000 terugkeerden naar derde landen, wat neerkomt op een terugkeerpercentage van 19 procent. In Nederland lag het terugkeerpercentage tussen 2020 en 2023 niet hoger dan 34 procent, ondanks het feit dat de Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V) en haar partners een toenemend aantal zaken beheren naarmate het Nederlandse terugkeerbeleid zich ontwikkelt.

Beleidsmakers van de EU en de lidstaten beschouwen de uitvoering van deze beslissingen als essentieel voor het behoud van de doeltreffendheid en integriteit van de asiel- en migratiebeheersystemen, met name in het kader van het nieuwe Migratie- en Asielpact. De procedures die in het pact zijn vastgelegd, zijn namelijk in belangrijke mate afhankelijk van het vermogen van de lidstaten om snelle terugkeer te realiseren wanneer asielaanvragen worden afgewezen. Beleidsmakers zien effectieve terugkeer bovendien als cruciaal voor het behouden van het publieke vertrouwen in het migratiebeleid, of op zijn minst om verdere erosie van het vertrouwen in de capaciteiten van overheden om migratie naar, binnen en uit hun landen te beheren en te beheersen te voorkomen. Dit is vooral duidelijk in die EU-landen, waaronder Nederland, waar beleidsmakers worstelen met aanhoudende druk op de nationale opvangsystemen.

De belangrijkste uitdagingen bij het waarborgen dat derdelanders die een terugkeerbesluit krijgen daadwerkelijk vertrekken, zijn algemeen bekend. De beperkte capaciteit van nationale autoriteiten kan zowel terugkeerbesluiten als de uitvoering daarvan vertragen. Bovendien vaardigen sommige landen terugkeerbesluiten uit voor derdelanders, ook wanneer deze niet uitvoerbaar zijn, vaak door het ontbreken van diplomatieke betrekkingen met de betreffende regering. Daarnaast blijft samenwerking met landen van herkomst moeilijk: sommige hebben geen terugnameovereenkomsten met Europese landen, en bestaande overeenkomsten worden mogelijk niet effectief nageleefd, wat de afgifte van identiteits- en reisdocumenten voor terugkeerders bemoeilijkt. Ten slotte worden de inspanningen om naleving van terugkeerbesluiten af te dwingen verder verzwakt door de terughoudendheid van individuele migranten om naar hun land van herkomst terug te keren.

De belangrijkste uitdagingen bij het waarborgen dat derdelanders die een terugkeerbesluit krijgen daadwerkelijk vertrekken, zijn algemeen bekend.

Het terugkeervraagstuk heeft de afgelopen jaren veel aandacht gekregen in het Nederlandse nationale debat, hoewel deze focus niet nieuw is. Begeleide terugkeer geniet de voorkeur boven gedwongen terugkeer—zowel voor migranten als voor landen van herkomst en bestemming. Deze vorm van terugkeer is waardiger, minder kostbaar en logistiek eenvoudiger. Daarom hebben Nederlandse beleidsmakers de investeringen in begeleiding en herintegratieondersteuning verhoogd om begeleide terugkeer te bevorderen. Soortgelijke inspanningen zijn op EU-niveau geleverd. In 2021 lanceerde de Europese Commissie haar allereerste Strategie voor Begeleide Terugkeer en Herintegratie, waarin

het belang van begeleiding en herintegratieondersteuning werd benadrukt. Het voorstel voor een Terugkeerregeling in 2025 suggereert bovendien dat begeleiding een vast onderdeel moet worden van de terugkeerinspanningen van lidstaten. De Europese Unie heeft daarnaast extra middelen vrijgemaakt om begeleiding en herintegratieondersteuning in de hele EU verder uit te bouwen, met nieuwe actoren die trainingen verzorgen voor medewerkers van lidstaten en een grotere nadruk op het bieden van diverse vormen van herintegratieondersteuning.

Gezien deze toenemende focus op begeleiding en herintegratieondersteuning, is een cruciale vraag voor beleidsmakers, uitvoerders en onderzoekers of deze instrumenten daadwerkelijk leiden tot hogere aantallen begeleide terugkeer en bredere beleidsdoelen realiseren, zoals duurzame herintegratie, versterkte sociale cohesie in herkomstgemeenschappen en kosteneffectiviteit. Het verkrijgen van een beter inzicht in

Gezien deze toenemende focus op begeleiding en herintegratieondersteuning, is een cruciale vraag voor beleidsmakers, uitvoerders en onderzoekers of deze instrumenten daadwerkelijk leiden tot hogere aantallen begeleide terugkeer en bredere beleidsdoelen realiseren.

hoe deze maatregelen het besluitvormingsproces van derdelanders tegen wie een terugkeerbesluit is uitgevaardigd kunnen informeren en beïnvloeden, is essentieel om deze vraag te beantwoorden. Dergelijke inzichten kunnen ook bijdragen aan gerichtere investeringen en het gebruik van effectievere benaderingen. Wat begeleiding betreft, blijven aanzienlijke kennishiaten bestaan over hoe verschillende technieken en de betrokkenheid van uiteenlopende overheids- en niet-overheidsactoren de terugkeerbeslissingen van migranten beïnvloeden. Eveneens is onduidelijk in welke mate

migranten herintegratieondersteuning zien als stimulans voor terugkeer en hoe deze percepties kunnen variëren afhankelijk van het soort aangeboden ondersteuning, de toelatingscriteria en de omstandigheden in hun land van herkomst.

Deze studie van het Migration Policy Institute Europe (MPI Europe) onderzoekt de rol die begeleiding en herintegratieondersteuning spelen in het besluitvormingsproces van derdelanders met een terugkeerbesluit, met Nederland als casestudy. Ondersteund door een subsidie van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum van het Nederlandse Ministerie van Justitie en Veiligheid, profiteerde het onderzoek van toegang tot niet-publieke administratieve gegevens en tot overheidsfunctionarissen en -faciliteiten. De studie maakt gebruik van een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve gegevens om nieuwe inzichten te bieden in de complexiteit van terugkeerbeslissingen (zie Box 1 voor details). Nederland vormt een bijzonder interessante casestudy, aangezien de Nederlandse overheid heeft geëxperimenteerd met verschillende methoden van begeleiding en heeft samengewerkt met diverse partnerorganisaties om herintegratieondersteuning te bieden.

BOX 1**Over deze studie en de gehanteerde methodologie**

Deze studie maakt gebruik van mixed-methods onderzoek. Het onderzoeksteam van MPI Europe verzamelde kwalitatieve gegevens via interviews met 50 personen binnen en buiten Europa. Ze begonnen met interviews met beleidsmakers en uitvoerders op het gebied van terugkeer en herintegratie in Nederland, waaronder 15 medewerkers van de Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V) met zowel strategische als operationele rollen. Daarnaast bezocht het team twee Nederlandse opvangcentra— één algemeen centrum en één met een speciale gezinsafdeling—waar ze vertreksupervisors van DT&V interviewden en twee terugkeer begeleidingssessies observeerden. De onderzoekers interviewden ook negen vertegenwoordigers van niet-gouvernementele actoren die betrokken zijn bij begeleiding en herintegratieondersteuning (drie van VluchtelingenWerk Nederland, twee van de International Organisation for Migration [IOM] Nederland, en telkens één van de Goedwerk Foundation, IOM Nigeria, IRARA en de Patriotic Citizens Initiative) en tien EU- en lidstaatfunctionarissen die betrokken zijn bij terugkeer- en herintegratie-inspanningen.

Tegelijkertijd selecteerden de onderzoekers twee landen van herkomst waar interviews met terugkeerders plaatsvinden, op basis van vijf criteria: het aantal terugkeerders uit Nederland, de beschikbaarheid van herintegratieondersteuning voor terugkeerders, het bestaan van diplomatieke betrekkingen die het onderzoek konden faciliteren, terugkeerdersprofielen die niet te specifiek waren, en de beschikbaarheid van IOM-ondersteuning om potentiële respondenten te benaderen. Er werd gekozen voor Irak en Nigeria, die twee verschillende terugkeercontexten en profielen van terugkeerders vertegenwoordigen. Bovendien heeft Nigeria de afgelopen jaren een hoog niveau van samenwerking met Nederland gehad bij zowel begeleide als gedwongen terugkeer, terwijl Irak selectiever is opgetreden, met name bij gedwongen terugkeer. Het onderzoeksteam voerde 16 telefonische interviews uit met Iraakse en Nigeriaanse migranten die vanuit Nederland waren teruggekeerd na een vertrekbevel.

Tot slot omvatte het kwantitatieve deel van de studie de analyse van bijna 118.000 dossiers die aan de onderzoekers door DT&V zijn verstrekt, waarmee dit de eerste keer is dat deze dataset is onderzocht. De gegevens zijn afkomstig uit het casemanagementsysteem van DT&V en bestrijken alle zaken die tussen 2017 en 2023 zijn afgesloten (door terugkeer, verlening van een tijdelijke of permanente status, het verdwijnen van een migrant of anderszins). De analyse leverde beschrijvende statistieken op die inzicht geven in de rol van begeleide terugkeer binnen de operaties van DT&V. Daarnaast onderzochten regressieanalyses factoren die samenhangen met het gebruik van begeleide terugkeer en of samenwerking van landen van herkomst bij gedwongen terugkeer de nationalen van die landen stimuleert om begeleide terugkeer te accepteren om deportatie te vermijden.

Welke rol spelen begeleiding en herintegratieondersteuning bij de besluitvorming van migranten?

Na ontvangst van een terugkeerbesluit kunnen tal van factoren de beslissing van migranten beïnvloeden over of zij naar hun land van herkomst vertrekken of proberen in het gastland te blijven. Verwachtingen van familie en gemeenschap, zorgverplichtingen, omstandigheden in het land van herkomst en het bestaan van ondersteunende netwerken hadden een grote invloed op de beslissingen van de geïnterviewde Nigeriaanse en Iraakse terugkeerders. Deze bevindingen komen overeen met eerder onderzoek, dat ook benadrukt dat migranten vaak hopen een terugkeerbesluit ongedaan te maken en een legale status te verkrijgen. Familie kan een bijzonder belangrijke en gevarieerde rol spelen. Sommige migranten keren terug om zich

te herenigen met familieleden of om voor zieke verwanten te zorgen, terwijl anderen aarzelen uit angst hun dierbaren teleur te stellen of bij aankomst geen steun te hebben. Velen raadplegen hun familie of andere leden van hun gemeenschap bij het overwegen van terugkeer, en in sommige gevallen wordt de beslissing collectief genomen in plaats van individueel.

Het onderzoek toont aan dat begeleiding en herintegratieondersteuning over het algemeen een beperkte rol spelen bij het beïnvloeden van de terugkeerbeslissing van migranten, gezien het grote aantal andere relevante factoren, maar dat zij wel meerdere andere belangrijke functies vervullen: het versterken van geïnformeerde besluitvorming, het bieden van logistieke ondersteuning voor degenen die besluiten te vertrekken, en het vervullen van dringende behoeften na terugkeer. De analyse van de dossiergegevens en de inzichten uit de interviews leverden de volgende kernbevindingen op:

- ▶ **Iraakse en Nigeriaanse terugkeerders benadrukten herhaaldelijk dat de beslissing om terug te keren een scharniermoment in hun leven vormde, en een keuze die vaak onder moeilijke omstandigheden genomen werd.** Deze beslissingen vonden plaats binnen een spectrum van agency, variërend van situaties met hoge agency, waarin migranten willen terugkeren om persoonlijke redenen zoals hun gezondheid of familiebehoeften, tot situaties met lage agency, waarin de beslissing om terug te keren wordt genomen onder aanzienlijke dwang, zoals detentie of dreigende deportatie. Tussen deze uitersten kiezen migranten soms voor terugkeer uit een gevoel van acceptatie van hun juridische situatie of uit hopeloosheid, vaak veroorzaakt door uitputting na langdurig irregulier verblijf. Hoewel een kleine groep migranten uit persoonlijke redenen zelfstandig besluit terug te keren, overwegen de meeste pas begeleide terugkeer nadat alle mogelijkheden om een legale status te verkrijgen zijn uitgeput.
- ▶ **De positie van een persoon op het spectrum van agency beïnvloedt in welke mate begeleiding en herintegratieondersteuning de terugkeerbeslissing kunnen beïnvloeden.** Het bepaalt met name welke typen actoren en begeleiding methoden het meest waarschijnlijk een oprechte dialoog over terugkeer bevorderen. Migrant met een hoge mate van agency en een wens om terug te keren hebben over het algemeen minimale ondersteuning nodig, voornamelijk gericht op informatie en logistieke hulp voor hun terugreis. Daarentegen hebben migranten die gedurende langere tijd zonder legale status hebben geleefd, doorgaans meer uitgebreide ondersteuning nodig. Zoals eerder onderzoek aantoonde, kan het helpen van deze migranten bij het vervullen van hun basisbehoeften—zoals onderdak, medische of geestelijke gezondheidszorg en verslavingszorg—leiden tot meer constructieve gesprekken over de toekomst. Deze groep migranten vermijdt bovendien vaker door de overheid geleide begeleiding, vaak vanwege eerdere negatieve ervaringen met de politie of andere autoriteiten. In plaats daarvan zijn maatschappelijke organisaties doorgaans beter gepositioneerd om vertrouwen op te bouwen en gesprekken over terugkeer en andere mogelijke opties aan te gaan.
- ▶ **Langdurige verblijven zonder legale status verminderen de kans dat migranten kiezen voor begeleide terugkeer.** Analyse van DT&V-casusgegevens laat een significant verband zien tussen het aantal dossiers van een migrant (wat herhaalde terugkeerprocedures aangeeft) en een verminderde kans op keuze voor begeleide terugkeer. Op basis van een statistisch model dat in deze analyse is ontwikkeld, zou bijvoorbeeld verwacht kunnen worden dat 19 procent van de migranten die slechts één terugkeerprocedure hebben doorlopen via begeleide terugkeer vertrekt, vergeleken

met 9 procent van degenen met drie procedures en 2 procent van degenen met zes procedures. Deze bevindingen komen overeen met eerder onderzoek dat suggereert dat langdurig verblijf in een gastland zowel de bereidheid als het vermogen tot terugkeer kunnen verminderen. Na verloop van tijd kunnen migranten een sterkere band opbouwen met het gastland, terugkeer als minder haalbaar beschouwen of zich terugtrekken van de autoriteiten vanwege wantrouwen, vermoeidheid of (mentale) gezondheidsproblemen. Dit onderstreept het belang van vroegtijdige en blijvende betrokkenheid van caseworkers bij migranten die waarschijnlijk een terugkeerbesluit zullen ontvangen, evenals van specifieke benaderingen voor migranten die jarenlang irregulier hebben verbleven.

- ▶ **Herintegratieondersteuning is zelden de belangrijkste factor voor het gebruik maken van begeleide terugkeer door migranten, maar kan wel waardevolle ondersteuning bieden bij terugkeer en bredere beleidsdoelstellingen dienen.** Interviews met terugkeerders en caseworkers geven aan dat herintegratieondersteuning de beslissing van migranten om terug te keren niet significant beïnvloedt, maar wel kan helpen degenen die over terugkeer nadenken gerust te stellen dat zij enige mate van ondersteuning zullen ontvangen bij het opnieuw vestigen. Herintegratieondersteuning weegt bovendien vaak zwaarder voor migranten uit nabijgelegen regio's, die doorgaans minder middelen hebben hoeven inzetten om de reis te maken. Naast de rol in individuele besluitvorming kan herintegratieondersteuning samenwerking met landen van herkomst bij terugkeer vergemakkelijken en voorkomen dat gemeenschappen die terugkeerders ontvangen te zwaar belast worden. Toch blijven uitdagingen bestaan: veel terugkeerders melden moeilijkheden bij de uitvoering van hun initiële herintegratieplannen (bijvoorbeeld het vinden van werk of het starten van een onderneming) en ervaringen met stigma en migratiegerelateerde trauma's, wat de noodzaak van meer op maat gemaakte en flexibele ondersteuningsmechanismen benadrukt.
- ▶ **Het verband tussen de dreiging van gedwongen terugkeer en het gebruik van begeleide terugkeer is genuanceerder dan vaak wordt aangenomen.** Analyse van DT&V-casusgegevens laat zien dat een geloofwaardige dreiging van deportatie de kans kan vergroten dat migranten kiezen voor begeleide terugkeer, ook al is het effect relatief klein. Zo voorspelt een model dat in het kader van deze analyse is ontwikkeld dat 11 procent van de migranten uit landen die uitgebreid samenwerken met Nederland bij gedwongen terugkeer begeleide terugkeer zou kiezen, tegenover 5 procent van degenen uit landen met weinig samenwerking en waar gedwongen terugkeer zeldzaam is, waardoor de dreiging van deportatie minder geloofwaardig is. Het effect is echter niet uniform. Zo was het aandeel DT&V-zaken dat tussen 2017 en 2023 eindigde in begeleide terugkeer lager voor Nigerianen dan voor Irakezen, ondanks dat Nigeria uitgebreid samenwerkt bij gedwongen terugkeer. Dit geeft aan dat, hoewel de dreiging van deportatie een rol kan spelen bij terugkeerbeslissingen, andere factoren (zoals de omstandigheden in het land van herkomst) ook van invloed zijn op deze keuzes.

Conclusies en aanbevelingen

Hoewel begeleiding en herintegratieondersteuning zelden uitsluitend bepalen of een migrant kiest voor begeleide terugkeer, laat dit onderzoek zien dat zij duidelijke bijdragen kunnen leveren die blijvende investeringen rechtvaardigen. Beide maatregelen bieden toegevoegde waarde door geïnformeerde besluitvorming te ondersteunen, kwetsbaarheid bij terugkeer te verminderen en de perceptie van

procedurele rechtvaardigheid te versterken. Deze voordelen dienen afzonderlijk beoordeeld en erkend te worden, los van het effect van deze mechanismen op het aantal terugkeerders. Daarnaast vormen zij voor migranten van wie gedwongen terugkeer moeilijk uitvoerbaar is vaak de enige haalbare manier om terugkeer te stimuleren. Deze bevindingen benadrukken het belang van het uitbreiden (of ten minste behouden) van deze maatregelen en van strategische investeringen in niet-gouvernementele actoren die als partners fungeren, in de training van caseworkers en in veelzijdige herintegratieondersteuning.

Naast deze algemene conclusie kunnen er specifieke stappen worden gezet om begeleiding en herintegratieondersteuning verder te verbeteren, zodat hun rol in de terugkeerbesluitvorming en hun andere bijdragen (bijvoorbeeld het verminderen van kwetsbaarheden) worden versterkt. Deze praktische aanbevelingen omvatten:

- ▶ **Begeleiding tijdig, persoonlijk en goed geïnformeerd maken.** Migranten staan bij het overwegen van terugkeer vaak voor een van de moeilijkste en meest ingrijpende beslissingen van hun leven. Om een positieve rol te kunnen spelen, moet begeleiding op de juiste momenten en in de juiste omgeving plaatsvinden. Dit betekent een setting die het emotionele gewicht van terugkeerbeslissingen erkent en een open, op vertrouwen gebaseerde dialoog stimuleert. Ook de timing blijkt cruciaal: begeleiding zou idealiter plaatsvinden rond belangrijke beslistmomenten (zoals na een definitief negatief asielbesluit of een vertrekbevel), wanneer migranten mogelijk ontvankelijker zijn. Gesprekken in de beginstadia van het asiel- of migratieproces zijn vaak het meest productief wanneer deze gericht zijn op informatieoverdracht en het verduidelijken van de juridische opties van een individu, terwijl meer gerichte gesprekken over terugkeer kunnen volgen van zodra het perspectief op wettig verblijf kleiner wordt. Begeleiding is bovendien effectiever wanneer caseworkers goed op de hoogte zijn van de achtergrond van migranten, met name van de situatie in het land van herkomst en diaspora-netwerken, en deze kennis gebruiken om hun aanpak aan te passen. Sommige landen, zoals Denemarken, hebben vastgesteld dat migranten meer openstaan voor terugkeer wanneer caseworkers over dergelijke contextuele kennis beschikken. Het waarborgen van humane omstandigheden, strategische timing en culturele expertise kan de relevantie en constructiviteit van begeleiding vergroten.
- ▶ **Versterken van de capaciteit van gastlandssystemen om tijdige beslissingen te nemen en netwerken voor gecoördineerde benadering.** Om het potentieel van begeleide terugkeer te maximaliseren, is er nood aan zowel efficiënte juridische processen als aan een goed gecoördineerd en divers netwerk van organisaties die begeleiding aan terugkeerders bieden. Langdurige asiel- en aanverwante procedures verlengen onzekerheid, beïnvloeden de mentale gezondheid negatief en hangen samen met een lagere deelname aan begeleide terugkeer. Het verkorten van wachttijden, met behoud van de waarborgen van een eerlijk proces, zou migranten in staat stellen sneller belangrijke beslissingen te maken en de terugkeer beter te overwegen. Tegelijkertijd is het onderhouden en versterken van een multipartner begeleiding netwerk essentieel om migranten met verschillende profielen en behoeften te bereiken. Caseworkers van de overheid, niet-gouvernementele organisaties en internationale organisaties brengen complementaire krachten samen, zowel bij langdurige relatieopbouw als bij de toegang tot verschillende migrantengroepen. Het coördineren van deze rollen, terwijl de onafhankelijkheid van niet-overheidsactoren behouden blijft, kan bijdragen aan consistente en accurate informatie en ervoor zorgen dat begeleiding toegankelijk, geloofwaardig en afgestemd op de realiteit van diverse migrantengroepen is.

- ▶ **Verhogen van monitoring en evaluatie van methoden ter begeleiding van terugkeerders.** Naarmate investeringen in dit gebied toenemen, stijgt de behoefte aan kwaliteitsvolle analyses van zowel de sterke als zwakke aspecten van de verschillende benaderingen die caseworkers gebruiken binnen DT&V en andere organisaties. Er is al werk verricht aan de ontwikkeling van een monitorings- en evaluatiekader voor outreach en begeleiding (bijvoorbeeld via het EU-gefinancierde Reaching Undocumented Migrants project), inclusief een reeks monitoringsindicatoren die lidstaten en Frontex kunnen gebruiken. Dergelijke instrumenten kunnen bijzonder nuttig zijn, nu Frontex en door de EU ondersteunde initiatieven extra trainingsinstrumenten voor caseworkers in Europa ontwikkelen en EU-investeringen gericht zijn op het uitbreiden van het aantal caseworkers in lidstaten zonder eerdere ervaring in dit gebied. Tegelijkertijd zijn verdere discussies nodig om doelstellingen te verduidelijken en coördinatie op EU-niveau te verbeteren om de voordelen van deze investeringen te maximaliseren. Ten slotte is afstemming van dit werk op lopend onderzoek in het veld cruciaal en kan dit worden ondersteund via beleidsdialogen en netwerken van uitvoerders om kennisdeling en samenwerking met onderzoekers te faciliteren.
- ▶ **Betrekken van vertrouwde partners in landen van herkomst bij terugkeerbeslissingen om geïnformeerde keuzes en betere herintegratiekansen te ondersteunen.** Contacten met vertrouwde actoren in het land van herkomst, voornamelijk via een professionele herintegratiedienstverlener, kunnen de bereidheid van migranten om terug te keren beïnvloeden en hun kansen op succesvolle herintegratie vergroten. Lokale partners brengen culturele kennis, taalvaardigheden en praktijkkennis van economische en sociale omstandigheden in het land van herkomst, waardoor begeleiding en herintegratieplanning aansluiten bij reële mogelijkheden en beperkingen. Waar passend, kunnen familieleden of gemeenschapsleden ook betrokken worden bij het terugkeerbesluit; zij kunnen steun bieden bij terugkeer en herintegratie, maar soms ook druk uitoefenen om in het gastland te blijven. Dergelijke betrokkenheid moet zorgvuldig worden beoordeeld en beheerd om extra risico's te voorkomen (bijvoorbeeld in gevallen waarin families betrokken kunnen zijn bij mensenhandel). Over het algemeen vereist het versterken van deze verbindingen gerichte investeringen: financiering moet de betrokkenheid van herintegratiepartners niet alleen na terugkeer, maar ook tijdens pre-departure begeleiding ondersteunen, en uitwisselingen tussen caseworkers in het gastland en partners in het herkomstland zouden systematisch georganiseerd moeten worden.

Hoewel deze aanbevelingen het potentieel hebben om de rol van begeleiding en herintegratieondersteuning in terugkeerbesluitvorming te versterken, kunnen zij niet alle uitdagingen rond terugkeer oplossen. Brede samenwerking tussen bestemmings- en herkomstlanden is essentieel om omstandigheden te creëren die gevaarlijke, onregelmatige migratiereizen voorkomen, duurzame terugkeer faciliteren en langdurige kansen voor terugkeerders en hun gemeenschappen ondersteunen. Dit vereist zowel verbetering van de omstandigheden in herkomstlanden als het aanbieden van veilige, legale migratiemogelijkheden, inclusief opties na terugkeer.

Investeringen in herkomstlanden kunnen bijvoorbeeld helpen bij het ontwikkelen of versterken van geïntegreerde ondersteuningssystemen voor terugkeerders en bredere gemeenschappen. Dit omvat het versterken van bestuur, bevorderen van economische ontwikkeling, verbeteren van veiligheid

en ondersteunen van klimaatadaptatie—alles in lijn met EU- en lidstaatsprioriteiten voor officiële ontwikkelingshulp. Hoewel veel van deze initiatieven al lopen, kan het in stand houden ervan en het starten van toekomstige projecten steeds uitdagender worden door toenemende druk op ontwikkelingsbudgetten.

Veilige, legale migratiemogelijkheden worden daarentegen vaak niet meegenomen in herintegratieplanning, hoewel er argumenten zijn om dit wel te doen. Sommige terugkeerders willen in de toekomst opnieuw migreren en hebben baat bij betrouwbare informatie over alternatieven voor onregelmatige migratie. Initiatieven zoals de Duitse Centres for Migration and Development laten zien hoe terugkeerders begeleiding kunnen krijgen bij herintegratie, naast informatie over legale migratiemogelijkheden. Hoewel deze programma's nog in een beginfase verkeren en beperkt zijn door politieke gevoeligheden op EU- en lidstateniveau, kunnen zij betekenisvolle kansen creëren voor terugkeerders en hun gemeenschappen.

Terugkeer- en herintegratiebeleid evolueert snel. Zoals de bevindingen van deze studie laten zien, hangt de effectiviteit af van tal van factoren, waaronder de omstandigheden in herkomstlanden en de persoonlijke situatie van migranten. Op basis van de Nederlandse ervaring belicht de studie mogelijkheden om de rol van begeleiding en herintegratieondersteuning in terugkeerbesluitvorming te versterken, terwijl wordt benadrukt dat dergelijke maatregelen realistisch moeten worden begrepen: hun belangrijkste waarde ligt mogelijk niet in het stimuleren van terugkeer, maar in het ondersteunen van migranten bij het navigeren door complexe juridische procedures, het verhogen van de efficiëntie en waargenomen rechtvaardigheid van deze processen en het bieden van praktische ondersteuning bij terugkeer. Dit zijn op zichzelf belangrijke beleidsdoelen, ook al vergt dit een verschuiving in conventionele opvattingen.

Voor het volledige rapport in het Engels, zie:

www.migrationpolicy.org/research/return-decision-making-netherlands

Dit rapport is het resultaat van een onderzoek uitgevoerd door het Migration Policy Institute Europe (MPI Europe), met steun van een subsidie van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC) van het Nederlandse Ministerie van Justitie en Veiligheid.

MPI Europe is een onafhankelijke organisatie zonder politieke affiliatie voor beleidsonderzoek die in haar werk de hoogste normen van kwaliteit en integriteit hanteert. Alle analyses, aanbevelingen en beleidsideeën van MPI Europe worden uitsluitend door haar onderzoekers bepaald.

© 2025 Migration Policy Institute Europe. Alle rechten voorbehouden.

Omslagontwerp: Sara Staedicke, MPI

Layout: Katie O'Hara

Omslagfoto: iStock.com/pundapanda

Aanvragen kunnen worden gericht aan: europe@migrationpolicy.org.